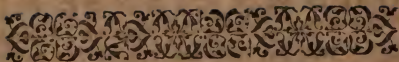
RECTORIS PRO TEMPORE ACADEMIAE VVITEBERGENSIS IOHANN. IESSENII À IESSEN ... DE...

Johann : von Jessen

Induſtria, arte, diligentia opus eſt pecudum rectori, quantò magis hominum ; animalis adeò varii & intractabilis.

DE MORIBVS ET LEGIBVS,

SERMO.

HOminem socium esse animal necessitas ipsa coëgit. In tanta enim imbecillitate, tot & tantarū rerum inopia sibi nemo soli cùm sufficeret, urgente mutuæ opis indigētia: Contiguas pietas jussit habere domos, ut inquit ille. Addidit glutinū DEus huic societati, animū benevolum. Hæc quidem benevolentia foràs aliquantulum ebulliit, mox verò ardore hoc restincto, intrò rursum sese recepit, ita ut seipsum tantùm tenerrimè quisq; amet, in alios rigidus atque asper. Foret hoc præsentissima & gravis tumultuum in vita caussa, si ad suas utilitates & delicias, quantum viribus suis quisque valeret, omne transferre permitteretur, nisi in locum mutuæ benevolentiæ justitia successisset, quæ avidas manus compesceret, atque ab hominum convictu injuriam omnem arceret. Hæc tamen etiam cùm & ipsa non rarò ignorantia obruatur, sæpe etiam ex animo affectuum turba propellat, publica ut persisteret, quæ sine hac non valebat, incolumitas, majori potestate & vi justitia continenda fuit. Quod ex

usu igitur esset omnium ad quietè & jucundè vivendũ, permissu communi, iis, quos censebant sapientissimos esse, magni judicii & sedatis affectibus, concessum est, ut ipsi, quam æquitatem mentis suæ lumine essent intuiti, ad publicum usum ederent, eámque si videretur, acciperent hominum cœtus, confirmarent, atque nervis, pœnis, metu, stabilirent. Ergo principiò coalita hominum congregatione, cùm veluti moles quædam rectore indigeret, (dum adhuc nemo sibi sumere has partes audebat) eligebatur ex eo corpore aliquis, prudentia & probitate insigni spectatus, cui parerent omnes, ut ille fultus consensu universorum (quæ amplissimæ sunt opes, & maxima potentia) tueretur bonos, coërceret malos, jus diceret, & illius integritate unusquisq; quod suum esset, obtineret; cujus decreta & jussa, essent jus ratum, ac leges dicerentur. Erat tunc priscis illis satis sic denunciari, non debere fieri. *Verbum istud & manus & voluntates continebat: tantum apud illos valebat juris & æquitatis respectus. Et Plato quoque Magistratus in hoc occupatam unicè curam esse jubet, ut cives assuefaciant bonis delectari, aversári & odisse mala: quo consecuto*

cuto, non esse opus multis legibus, quando unusquisque intra se legem sibi æquissimam circumferat, moderatum ac rectè constitutum animum. Vnde porticus legum tabulis replere non fore opus, siquidem in hominum mentibus æquitas defixa existat. Aliàs malè educatis atque edoctis, legum nullam quamlibet exactè præscriptarum reverentiam esse, cùm contrà probè institutis solùm bonis moribus recepta sufficiant. Credo ego, hinc Solonem de parricidiis legem nullam tulisse, uti nec Lycurgum de adulteriis quicquam cavisse, quòd vel tale facinus in quenquam posse cadere, non arbitrarentur, aut saltem ut sepulta hujusmodi crimina excitare minùs viderentur. Ast deinceps postquam crevit contumacia, nec ampliùs satis esset quippiam prohiberi, leges latæ sunt, & potestatis loco denunciata coërtio ad terrorem omnium, ne se effunderet impotentia. Inde tot hodie diligenter sancitæ leges, tot injuriis, sceleribus, designatæ pœnæ, tot litium generibus indita judiciorum nomina, tot loca judiciis exercendis consecrata, ut nulla nunc civitas tam quieta sit, cui unum forum sat sit. Quæ argumento sunt omnia, pravo homines esse ingenio, pra-

va educatione: cogi videlicet Magistratus, alias super alias accumulare leges, dum vitiis multifariam erumpentibus leges quasi obices opponunt. Sed nedum (proh dolor) hæ obterendæ & restinguendæ malitiæ sufficiunt, adeò justißimè ingemiscens exclamare quisque poßit: O felices, nati melioribus annis. *Hominum nunc genus in rebus omnibus quotidie segnius atq; inertius, mirum quàm in malis omnibus sufficiat: bonæ artes & disciplinæ universæ, ingeniis & sapientiæ profuturæ, jacent, incultioresq; sunt hodie, quàm cùm primùm proferrētur, videas tā omnia (sicut Poëta ait)* in pejus ruere, & retrò sublata referri. *Omnes pravæ artes, & in mutuam perniciem ab hominibus excogitatæ, augentur, excoluntur, vigent, inveniuntur semper magistri earum, semper discipuli alii aliis succedunt, imò verò magno proventu succrescunt. Sapientia & pietas desertæ ac neglectæ, nisi paucorum quorundam opera & diligentia fulcirentur, brevi conciderent. Ergo novum virtutis genus jampridem nullum extitit, nova vitiorum, flagitiorum, scelerum genera quotidie, etiam cùm rem credebamus ad ultimū esse perductam, nec locum ampliùs novo invento superesse.*

esse. Quot præteriêre secula, cùm majores nostri conquererentur, ad fastigium scelera pervenisse? At proximum quoque seculum demonstravit, ne ad medium quidem ascendisse, cùm superiores in cacumine clamarent consistere. Hæc certè ætas prioribus ostendit, nimis præmaturè illos esse conquestos, vix cepisse nasci flagitia, cùm ipsi tanquam adulta deflerent. Cui non (per DEUM immortalem) quotidie novæ vitiorum, improbitatum, scelerum facies sunt cum maximo gemitu spectandæ? Intueamur vel unicam gulæ intemperantiam, nonne hæc nunc magis, quàm antehac nunquam, nostram præsertim gentem, quasi perpetuo & diro servitutis pacto sibi habet. Bruta, quæ DEUS omnia, demisso in terram capite, pastui nata condidit, obviis ac à natura paratis cibis contenta, potu etiam illo ubique exposito perfruuntur. Solus homo spectatum cœlum erectus, ad cultũ animi, divinitatis ac proinde immortalitatis creatus: naturæ salubria, imò Dei rectiùs munera spernit, atque ex ultimis terris, mariq; ipso, quod delicatum ipsius palatum exsatiet, vel potiùs irritet, accersit, deplorandum corporis mancipium. Aqua, ex scaturigine pura hausta & saluberri-

berrima bestiæ, cùm utantur, non eadem homini satisfacit, imò nec vinum, quod Paulus Timotheo suo, ex ventriculo laboranti, modicum indulsit, & dilutum; sed quod vel Hispania genuit, aut ex Creta, & ultimis oris advectum. Nobis verò quæ coluntur, quòd proveniant tenuiora, atq; ad inebriandum minùs potentia, calce, sulphure, alumine, & aliis abominabilibus, quò faciliùs caput petant, mentémque ipsam feriant, adulterant, quibus tantum abest singulis ut sitim restinguant, ut magis etiam accendant. Hìc verò, & ubi necessitas imperat vini penuria, excogitata cerevisia est, quam ex lacunis plerunque, vel, in quam cloacæ influant, obscœnissima aqua coquunt, cui ea quoque addunt, quæ æquè validam ad ebrietatem reddant, quàm quodcunque vinum & quocunque loco natum. Tum demum verè beatos rentur, si hisce potus generibus sese explere & infarcire, itaque mutuò accipere liceat, quò discedant sic distenti, ut parum absit, quin rumpantur, nihilq; toti insit homini, quod suum facere possit officium, beluaq; recedat, qui homo advenerat. O pudendam mentium cæcitatem, tam speciosum videri, hominem de mentis potestate exi-

exire, induere beluam, imò verò stipitem & saxũ? O furorem cæcum, ire se perditum, nec se hominem existimare, nisi quotidie fias bestia. O gulam desperatam, quæ rixas, contentiones, plagas, cædes, adulteria designare solet, & alia id genus impura mater fœdissimam sobolem fœcundissimè procreare. Omnes namque virtutes, quemadmodum connexione quadam sibi junctæ sunt: ita vitia tanquam annuli in torque mutuò sese devincire, à sapientibus proditum est. Quis igitur, quæso, non videt deplorandam hominum invidiam, superbiam? Quis rabiem irarum, simultatum, & impotentes in DEUM blasphemias, horrenda perjuria, tristes execrationes? quis fraudes, imposturas, de quibus omnibus in præsentia non vacat, neque libet sigillatim dicere? In hos corruptos mores iratior si invehor, sanctus me id virtutis zelus jubet, & hoc, quod sustineo, munus injungit: & si unquam, certè nunc adversus has labes, ne fortius serpant, insurgendum est gravius, ut si fortè hoc modo à beluino victu homines deterriti, ad sapientiæ innocentiæq; consortium festinent. Tot etenim hinc Romæ olim & Athenis viri sapientes, quòd liberæ linguæ pravum & distor-

tum omne discerpere & dilaniare liceret. Integrum in crescentis Ecclesiæ exordio erat, peccantes increpare, ut quos timor DEI meliores non redderet, verecundia mundi (quantumcunque id esset) ad peccandum segniores saltem efficeret. At tantò hoc perverso seculo periculosiùs nobiscum agitur, quòd pauci nunc Verona, plurimi Placentia adveniant Palpones & Gnathones egregii, qui blandis adulationibus facinora fovent, imò quod omniũ perniciosissimum, laudem etiam atque commendationem addunt. Ah, si id, quod virtuti est proprium, ad vitia transfertur, quid spei est reliquum miserrimo hominum generi, ad flagitia aliàs proclivi, nisi ut, demta abominatione, qua deterreatur à scelere, ruant omnes in capitalia facinora, de quibus etiam perinde glorientur ac de virtute? Audet hanc jactantiam, quod tantò ferendum iniquiùs, non rudis solùm & immoratus vulgus, sed majori cum protervia sobriæ doctrinæ addictus, nescio, quomodo tam sui prorsus oblitus, noster cœtus, è quo plurium quantus sit, & quibus in literis profectus, mores testantur, non in his scilicet atriis sapientiæ præceptis institutos, sed in temulentiæ scholis tabernis furore correptos, quos

ſpontaneæ eò frequenter agit dem~etiæ æſtus, ut noctu præſertim, veſpertiliones hi patrare ea non vereantur, quæ immaniſsima etiam quævis belua non audeat. Excellentia tamen adhuc ex hac ſtulta inſania quæritur, & præſtantior ille aliis haberi vult, cujus temeritas ulteriùs progreſſa eſt. Hæc noſtrorum ſunt papè ſtudia temporum: Hujusmodi hodie ingenia miſerrima, &, mea ſententia, ad paleam, ſiliquas, ariſtas, non ad frugem nata. His ne putes, eos, penes quos ſumma rerum quondam fuit poteſtas, exemptiones, & ſingularia privilegia induſiſſe? Non arbitror. credo magis reverſum ab inferis FRIDERICUM *Imperatorem, & plerorumque eorum, qui à diſciplinarum cultu ſtudioſos ſeſe appellant, vitam intuentem, Novellam Conſtitutionem ſuam emendaturum, & quod ſcio juſtiſsimè repoſiturum: Quis, inquiens, eorum miſereatur, qui ſponte à mente exules, facti de divitibus pauperes, ſemetipſos exinaniunt, vitā ſuam temerè multis periculis exponunt? Quid dicturum facturumq;* FRIDERICUM, *à divinarum humanarumq; rerum ſtudio* SAPIENTEM *cognominatum, Saxoniæ Electorem inclytum exiſtimas? ſi præpoſteros hos mores, &*

 alie-

alienißimum vitæ genus ipsi intueri coràm liceret. Voluit certè cordatißimus Heros hic, Academiæ hujus Conditor, & cæteri hujus Conservatores, Duces & Electores Saxoniæ Illustrißimi, locum hunc DEO & Musis consecratum, pietatis, scientiarum & virtutum esse Gymnasium. Iubet nunc quoq; Tutelario nomine excelsißimus Heros FRIDERICUS VVILHELMUS, Princeps verè probus, Dominus meus Clementißimus, hic vigere justitiam, prudentiam, temperantiam, fortitudinem, salutem, amorem, pacem, concordiam, solatium, fidem, honestumq; otium; hic religionem, sanctitatem, hic disciplinas omnes, cum Musis Gratias, hic Virtutem ipsam, relegato & proscripto omni scelere, habitare unicè exoptat. Vt ergo libidini, licentiæ, injustoq; omni Principes hi fortissimi aditum præcluderent, & oppidum hoc, mœniis & aggeribus exstructis, propugnaculis erectis, omnis item generis armis & præsidiis adornatis, adversus externas injurias munitißimum, & Musas ipsas his legum, quas jam auscultate, decretis dexterrimis, contra intestinam violentiam securißimas pulcherrimè præstiterunt.

Hic

Hîc Statuta Vniversitatis, & unà FRIDERICI, AUGUSTI, CHRISTIANI, beatæ recordationis, Saxoniæ Ducum & Electorum, nec non FRIDERICI VVILHELMI, Electoratus Administratoris mandata aliquot Franciscus Hessus Notarius accensuit.

Quæ sint Magistratus administrationis praeceptiones, ad vos non spectat: sed ex dictis his potiùs nosse, quid vobis facto opus sit, qui sub Magistratu hoc nostro degitis. Quemadmodum igitur, si, Magistratus summi mente & voluntate vobis nō declarata, contra has aliquis quippiam committeret, æquum non foret, me vobis succensere: ita postquam præmonui, quid agere quemque vestrûm conveniat, caussa optima de eo, qui non paruerit, licebit mihi conqueri. Neque est, quòd vestrûm quispiam leges has, aranearum telis, infirmo ædificio, similes existimet, quibus minutulæ duntaxat bestiæ, muscæ, formicæ, & id genus alia imbellia contineantur: majora verò, velut aquilæ, vultures, & similia, tenui structura rupta, indemnia evadant. Nametsi tale quippiam & Solon ille, unus è septem Græciæ sapientibus, de legibus sentire, & Cato censoria sua sententia confirmare non dubitârint: Sciendum tamen

men & tenendum erit, leges, quarum germana est Iustitia, omnes sui parte esse æquales, ex se verò mutas atque surdas, quæ nihil audiant, nil loquantur, imò nec videant quicquam. At viros his additos esse, quibus loquentibus, ipsæ loquantur, quibus videntibus & audientibus, ipsæ videant atque audiant. Hos judices appellare soliti sumus, quos ὑπὸ τῆς δίκης δικαστὰς Græci nominant, qui & loquentes leges dicuntur, quemadmodum leges mutos judices non ineptè quispiam appellàrit. Hi si præsidenti Iustitiæ, cujus imaginem Chrysippus Stoicus Philosophus optimè depinxit, sese conforment, graves, sanctos, incorruptos, severos, inadulabiles, castos, temperantes, prudentes præstabunt, quos nec gratia flectet, nec timor deterrebit humanus, odio, amicitia, ira vacabunt, nec se unquam aureis hamis capi patientur. Quòd si autem fortè aliqui judices sunt, quorũ haud dubiè existunt plurimi, si modò hoc nomine appellandi, qui bovem, ut dicitur, facilè in lingua ferunt, quos divitum dona commovent, & potentum minæ conturbant: hi sunt, qui bestiolis imbecillibus acres & severi, majores verò expavescunt, judicia, jura, leges, & justitiam turpiter deserunt. Hæ sunt aranei

nei telulæ, quæ minutula irretiunt animalia, majoribus cedunt, & ne his solùm, sed & levibus, ubi has majora perfregerint. Quare non jura, non leges, sed nequam quidam judices & homines nihili, araneæ sunt, qui neq; judices verè sunt, hoc est, jus dicentes. Non enim ejusmodi perditorũ hominum voce leges constitutæ, sed naturæ norma, quæ lib. 5. de Rep. Philosopho teste, in omnium cordibus scriptæ, & ex utero materno nobiscum eductæ, & initiò in natura ipsa, quemadmodum margaritæ in conchis, sitæ sunt. Ad has qui judicia sua accommodat, hic solus δικαστὴς, *& verè judex & justitiæ antistes censendus est. Cæteri verò non pluris, quàm quales in ludis repræsentantur scenici, vel etiam picti, faciendi. Nemo igitur vestrûm hisce se exemptum statutis & sanctionibus putet, sed his ad obedientiam vel ad pœnam obligatum certò existimet. Quod qui seriò cogitabit, tollet ilicò confictam stulte libertatis speciem, ne nominatam quidem in vetustis Romanorum & Græcorum monumentis, nedum expressam,* ut cuique impunè liceat, quantum libeat. *Tenebit potiùs libertatem summam, legibus ac legitimis Magistratibus quietè obtemperare, & bonum se ac modera-*

deratum præbere civem, voci legum ac Magistratuum præstò esse, imperiis promtè & alacriter parere: imò verò hanc statuet unicam veram esse libertatem, velle se bene vivere, *hoc est, animi vitiis vacare, & impotentissimis voluntatis motibus ac cupiditatibus non servire, quæ sola est servitus, ut nec Reges ipsi possint dici liberi, quàm diu his obsequantur. Hos pravos appetitus animi nostri omnes sola Obedientia, reliquarũ virtutum radix ac sementum, compescit, & quò gradus præstantiores sunt, eò pertinaciùs ipsis inest obtemperandi propositum. Ita sublimi quodam modo Angeli Deo obediunt, cæli perennibus suis motibus libentissimè morem gerunt, nec ulla res est tam exilis in hoc toto universo, quæ non divinæ illi rationi, menti, legi, voluntati obtemperet, quin homini quoque ferarum omne genus spontè se submittere cernimus; imò in homine ipso animam per naturam corpori dominari sentimus. Obedientia hæc cùm custos sit & servatrix ordinis, existimandum est ex eo fonte emanasse, unde rerum ordo effluxit, qui ex divina providentia verissimè emanavit. Non ergo à fortuna & consuetudine oriunda obtemperantia, sed unà cum rerum natura*

geni-

genita, & in totius Universi sinum largiter effusa. Gratius igitur, jucundiusq; nihil in terra esse potest, quàm cùm homines, DEI & naturæ, quoad ejus fieri potest, imitantur virtutem atque consilium: derivatáque ad se parte aliqua illius æternæ legis, ac gubernandæ Reipub. rationis, providentiæ conventus instituant, coagmentent, vinculo illo justitiæ & obedientiæ copulent. Quod omnem societatem & bonam reddit, & stabilem continet. Hæ enim congregationes, civitates & communitates appellantur, quæ ad exemplum divinæ hujus civitatis, quam nos incolimus, formatæ & compositæ, mirum quàm Principi Conditori nostro arrideant. Atque illæ demum sunt, quæ vel immortales, vel profectò diuturnæ admodum permanent. Vt igitur & in ducendo Magistratus, & in sequendo Subditi, suum faciant, & seriò, officium, pulcherrimus hic universus Ordo persuadeat, & commune bonum invitet: à sinistro verò proposito, DEI vindicta retrahat, & præsentissima, quæ totum orbem urgent hodie, mala, quibus justissimus DEus alios præsenti pœna punit, alios periculo castigat, alios aliorum exemplis, ut ad frugem redeant, admonet. Nemo profectò necesse habet, rerum antiquitùs

gestarum monumenta evolvere, aut quid Patrum memoria gestum sit, rogare: res saltem nostri temporis repetat, reperturus quantis flagris, & iis atrocissimis, Patribus nostris novis & mirandis, humanum genus promiscuè cadatur. Vidit hæc ætas nostra ultima crudelitatis exempla; Hominum cædes, Vrbium exustiones; Agrorum depopulationes; Regionum vastationes. Splendidæ multæ urbes terræmotibus concussæ, imò soli hiatu absorptæ; Quid non fœmineus passus, contra pudorem, sexus est? ab uberibus matrum infantia abrepta in servitutem? Turca pestis, Principum nostrorum discordia ad suas utilitates abutitur, paulatimq; viscera Christiani Orbis depascitur, donec se totum in nos effundat. Fames, Dii boni, quot non enecat? pestis sævities circumquaque devorat? quæ omnia cùm abunde in aures, in oculos incurrant, in pectus tamen nondum nostrū penetrant. Adeò nos calamitates indurant, & callum obducunt consuetudini peccandi, ne castigationes sentiamus, & fructum amittamus divinæ reprehensionis. Vehementer metuo, ne brevi tempore graviores sentiamus manus DEI, aut etiā (quod omnium est tristißimum, & quicquid in eo inest ominis

nis, procul avertat Christus) ne penitùs rejiciat nos & repellat à se, tollens in universum castigationem à nobis suam, tanquam insanabilibus, & quos indignos judicat, qui corripiamur ut filii, donec aliquando puniamur ut servi, ut inimici, & exhæredemur atque abdicemur, quemadmodum filii, quos nulla arte ad sanitatem retrahere potest pater. Quod tum eveniet, ubi Christus, severus scelerum vindex, ad judicium sedebit, & graviter conculcabit pedibus inimicos justitiæ suæ. Huic divinæ ultioni nemo ita se subducturum, ut humanis, speret, in cujus manibus, hic, quem videtis & non videtis, universus mundus est, & minima portio illius Regni & potẽtiæ infinitæ existit: ubi non loca, non pharmaca, non natura ipsa, quanta quanta est, ab ejus ira sontem ullum præstare tutum poterunt. Ab hac tanta indignitate & extrema miseria securos nos assere, ô Fili DEI, custos perpetue, & protector inclytæ domus Saxonicæ, & Lycei hujus laudatissimi: attere corda nostra lapide agnitionis delictorum, & asperge rursus rore remissionis peccatorum: deduc nos pastor noster in prata justitiæ & obsequentiæ, & conserva nos in ovili patientiæ, charitatis, & timoris

Domini, abige potenter, ne nos tibi adimant, lupos, pravas concupiscentias, & impulsores dæmones, efficeq; vasa misericordiæ tuæ sincera, constantia, & junge nos tandem tibi adventu regni tui, in domicilio germanæ patriæ nostræ, ex qua in terram tanquam exules ejecti, nunquam finituræ lætitiæ ac beatitudinis socios. Amen.

